

kolektivnom ćutanju generacije Hitlerovih saućesnika. Nakon nestanka hladnog rata ruše se mnogi antifašistićki sluųbeni mitovi i postaje prozirnija kolaboracija sa fašizmom mnogih evropskih reųima. Naporedo s tim oųivljava istoricizam kod tumaćenja fašizma i postavlja se pitanje odgovornosti obićnog ćoveka za fašistićke zloćine. Sa nestankom jednopartijskog evropskog socijalizma javljaju se verzije trijumfalistićkih imanentnih teorija o totalitarizmu, ali u isto vreme zbog pojave lokalnih ekstremno desnih struja oųivljava diskusija o fašizmu. Unutar ovako grubo predstavljenog razvoja teorija o fašizmu nastao je niz zanimljivih istraųivaćkih rezultata i pokuųaja novih teorijskih objašnjenja. U ovom odeljku bi trebalo samo se osvrnuti na nove teorije o fašizmu i uz to skrenuti paųnju na oblike oųivljavanja ekstremne desnice u Evropi što je i podstaklo nove teorijske pokuųaje. Pri tome bi trebalo skrenuti paųnjuna stanje u Jugoslaviji.

1. 1. Bobena demokratija i normalizacija fašizma.

Horkhajmerove (Horkheimer) reći s kraja 1930-ih godina "Ko neće da govori o kapitalizmu trebalo bi da ćuti i o fašizmu" bile su najava i ostale moto snaųne struje istraųivanja ekonomskih izvora fašizma koja je prevazilazila krug marksistićkih naućnika. Nolteova (Nolte), pak, parafraza ovih reći skoro pola stoleća kasnije "Ko ųeli da govori o fašizmu ne sme da ćuti o bolųsevizmu" saųeto ukazuje na dominantnu promenu usmerenosti istraųivanja u sklopu novih teorija o fašizmu. Bilo bi pogrešno misliti da je ovaj zaokret rezultat samo unutarnaućnog sazrevanja, a joų manje da je definitivno ućvrććeni pristup. Obnova teorija o totalitarizmu 1990-ih godina je preteųni opųti idejnopolitićki okvir objašnjenja fašizma osnaųen trijumfalistićkim uverenjem o definitivnom porazu socijalizma. Teorije o totalitarizmu odavno su u Zapadnoj Evropi i SAD, a naroćito u SR Nemaćkoj, postale sastavni deo politićke socijalizacije, gde sluųbena ustavnopravna doktrina polazi od polarnih suprotnosti demokratije i totalitarizma (Grebing 1971, Habermas 1987, S. 118, Jaschke 1991). Odnos prema levom i desnom ekstremizmu u SR Nemaćkoj od kraja Drugog svetskog rata je nepromenjen. Drųava na levicu reaguje daleko odlućnije i doslednije nego na desnicu. Levi ekstremizam bezrezervno se etiketira kao terorizam i ideoloųki i ustavnopravno osuđuje, dok se desni ekstremizam preteųno moralizatorski osuđuje po obrascu holokausta. Desnićarski ekstremizam individualizuje se i svodi na pojedinaćne akte, dok se protiv leveice primenjuju sistematske zakonske mere poput zabrane prava na zaposlenje (Berufsverbot) (Jaschke 1991, S. 59). Frankfurtski istraųivaći politićke socijalizacije Hans-Gerd Jaųke i Peter Dudek (Dudek) prilićno su ubedljivo pokazali da se iza savremenog nemaćkog parlamentarizma krije zamisao i praksa borbene demokratije koja stoji u tradiciji doktrine o totalitarizmu: demokratija je ugroųena s leva i zdesna i brani se svođenjem razlićitih protivnika na isti imenitelj. Politićka kultura borbene demokratije u SR Nemaćkoj snaųno je oblikovala naućni pristup fašizmu. Jaųke je diferencirano pokazao na koji naćin apstraktna negacija "totalitarizma", zamisao "slobodnog demokratskog poretka" i "borbene demokratije" pruųaju ustavu i drųavi SR Nemaćke ideoloųku legitimnost, jer ova, naime, per legem trajno proklamuje građanska prava i slobode, ali ih istovremeno i ogranićava novom verzijom teze da nema slobode za neprijatelje građanske demokratije. Militantno vrednosno opredeljenje za slobodni demokratski poredak je neka vrsta super legalnosti koja opstaje iznad osnovnog zakona i pruųa drųavnim sluųbama gotovo nekontrolisano oruđe za iskljućenje opozicionog miųljenja (Jaschke 1991, S. 71). Martin Grajfenhagen (Greiffenhagen) je u vrednosno određenom ustavnom poretku i naćelima borbene demokratije uoćio duboko istorijski utemeljeni deficit politićke kulture SR Nemaćke. Bobena demokratija